

Overweging bij Lucas 12, 13-21 en Prediker 1,2; 2,21-23

Zondag 4 augustus 2019, Antonius van Paduakerk

Op de faculteit waar ik werk hebben we een koffiehoek: een plek waar medewerkers en studenten koffie en thee kunnen pakken – of ook ter plaatste opdrinken, want er staan ook banken, krukken, stoelen en tafels. Een belangrijke plek, die niet in het minst wordt vormgegeven door de koffieman: degene die de koffie zet, koekjes in de gemeenschappelijke trommel doet en een praatje met deze en gene aanknoopt. Tot een jaar geleden ongeveer heette de koffieman Jan, en hij was bij uitstek een verbindende factor op onze faculteit. Hij was een echte Nijmegenaar, kende iedereen, schoonmaker en hoogleraar, en hij was bij iedereen geliefd. Waar Jan zelf veel van hield, dat waren tegeltjes. Tegeltjes met spreuken erop in de trant van “wie goed doet, goed ontmoet”. En in de loop der jaren was het keukentje in de koffiehoek dan ook veranderd in een heus wijsheden-kabinet, waar iedereen wel iets van zijn gading kon vinden.

Ik vertel dit, omdat de parabel die we zojuist gehoord hebben, wel iets weg heeft van zo’n tegeltjeswijsheid. We lezen het en denken: oja, inderdaad. Het lijkt een beetje een open deur. Wat heeft het voor zin om eindeloos rijkdommen te vergaren? Iedereen die de Bijbel een beetje kent, weet dat het Jezus in elk geval níet om materiële rijkdom te doen is.

Tegelijkertijd is het een beetje een ongemakkelijke parabel voor ons rijke westerlingen. Zijn wij niet die rijke dwaas, die voldoende geld op zijn of haar bankrekening heeft om daar eindeloos van te genieten? Om verre reizen te maken, onze kledingkast ieder seizoen uit te sorteren op “niet meer in de mode”, en nieuwe meubels te kopen terwijl de oude echt nog niet versleten waren? Maar moeten we ons daar dan voor schamen? We kunnen er persoonlijk toch niets aan doen dat de verhoudingen in de wereld zo scheef zijn? En al zou ik al mijn spaargeld aan een goed doel geven, dan is het nóg een druppel op een gloeiende plaat. Dus waarom zou ik? Gauw verder lezen dus maar, misschien heeft het volgende verhaal ons wél iets te melden waar we wat aan hebben.

Of toch niet? Laten we nog eens luisteren, en laten we bij de parabel zelf beginnen: Het land van een rijk man had een grote oogst opgeleverd. Er was meer oogst dan er schuren waren. Wat moest hij met zijn oogst? In feite had de man drie opties: hij kon zijn schuren volpakken en de rest op het land laten verrotten; hij kon zijn schuren volpakken en de rest van de oogst weggeven; of hij kon grotere schuren bouwen zodat de hele oogst erin zou passen en hij vervolgens jarenlang onbezorgd zou kunnen leven.

Wie van ons zou in alle ernst durven beweren dat hij níet voor de derde optie zou kiezen? Je kunt dan toch altijd nog beslissen wat je met al dat geld op je bankrekening doet? Je hoeft het niet allemaal voor jezelf te houden? Wat is daar nu mis mee? Hadden we dat graan dan moeten laten verrotten? Het is interessant dat Jezus met geen woord spreekt over optie twee: het overschot weggeven. Ook in de bredere context van het verhaal gaat het nergens over jezelf ten opzichte van de ander, of de rijke ten opzichte van de arme. Het gaat hem in de directe betekenis dus enkel om ons in relatie tot God, om ons karakter, om ons zielenheil zo u wilt.

Is het voor ons karakter dan zo verkeerd om meer bezittingen te hebben dan we daadwerkelijk nodig hebben? Kan het ons niet juist ook de veiligheid geven om ruimhartig te zijn? Na het fragment dat we vandaag lezen, wijdt Jezus nog een hele redevoering aan hoe wij met bezit om zouden moeten gaan, en hoe onbelangrijk materieel bezit is. De crux lijkt hem daarbij te zitten in de volgende zin: “Waar uw schat is, daar zal ook uw hart zijn.” God en bezit staan op gespannen voet met elkaar. Niet omdat bezit in zichzelf verkeerd is, of omdat het in zichzelf goed is om geen bezit te hebben, maar omdat we ons hart niet over twee tegengestelde dingen kunnen verdelen. We kunnen niet tegelijkertijd persoonlijk bezit als belangrijkste waarde hebben én streven naar een wereld zoals God die wil. Dat gaat gewoon niet samen.

Als Jezus zegt “verkoop al je bezittingen en geef ze weg” dan zegt hij dat niet omdat het niet in de haak is om bezittingen te hebben, maar omdat die bezittingen richting geven aan ons hart. En we kunnen niet in twee richtingen tegelijk lopen. De parabel eindigt niet voor niets met de woorden “Zo gaat het met iemand die schatten vergaart voor zichzelf, maar niet rijk is bij God.” Het

gaat dus niet zozeer om de schatten zelf, als om hoe we ermee omgaan. Jezus vraagt ons te kiezen: waar ligt ons hart? Wat is van werkelijke waarde? Waar zouden we alles voor opgeven?

Kijken we nog even naar het begin van het fragment dat we lazen, de aanleiding voor deze parabel: een man komt naar Jezus toe en zegt: “Meester, zeg aan mijn broer dat hij de erfenis met mij deelt.” Jezus reageert gepikeerd. Waarom? Vindt hij bezit zo onbelangrijk dat hij het niet de moeite vindt zich ermee te bemoeien? Misschien is het goed om ten eerste vast te stellen dat deze man niet komt omdat hem onrecht wordt aangedaan. Het is niet zo dat de genoemde broer alles voor zichzelf wil houden en niet wil delen met deze man. Volgens joods gebruik mocht de oudste zoon de erfenis in onverdeeldheid laten, dus in gemeenschappelijk bezit van alle erfgenamen. Gemeenschappelijk bezit, en als grote familie bij elkaar wonen, was toen het ideaal. Met andere woorden: het was gebruikelijk om de erfenis niet te verdelen maar met de gezinnen van de erfgenamen samen te leven op en van het erfgoed. De man die hier aan het woord is, vraagt Jezus om goed te keuren dat hij zijn aandeel voor zichzelf opeist.

Dit is wat Jezus' woede uitlokt, en het is in onze hyperindividualistische tijd misschien wel actueler dan ooit: persoonlijke belangen stellen boven gemeenschappelijkheid. Hoewel Jezus in de hele tekst nergens direct refereert aan een ander, blijkt hieruit hoe belangrijk die ander wel degelijk is: het vormt de aanleiding voor zijn uiteenzetting over de corrumperende macht van persoonlijk bezit. Want in de wereld zoals God die wil staat niet het ik, maar het wij centraal, gaat het niet om mijn belangen maar om onze belangen. Een 'wij' dat begint bij onze directe naasten, zoals in het verhaal de broers van de erfenis, maar dat uiteindelijk, hoe moeilijk dat in de praktijk ook is, iedereen omvat.

En mocht dat ook als een tegeltjeswijsheid klinken, dan zou ik het niet erg vinden om die wat vaker in keukens en op toiletten tegen te komen.

Liesbeth Jansen